Ф.Ф.ХӘСӘНОВА, Г.М.САФИУЛЛИНА

ГОМУМИ УРТА БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНДА ТАТАР ТЕЛЕН ТУГАН ТЕЛ БУЛАРАК ӨЙРӘНҮЧЕ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН ТАТАР ӘДӘБИЯТЫ ДӘРЕСЛӘРЕН КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИК ПЛАНЛАШТЫРУ

(яки татар әдәбиятын укытуның тулы варианты)

5 НЧЕ СЫЙНЫФ

5 нче сыйныфта татар әдәбияты фәне кимендә атнага 2 сәгатьтән ел буена 70сәгать укытылырга тиеш. Нәкъ шул очракта гына әдәбият предметы буенча куелган максатларга өлешчә булса да ирешергә мөмкин. Әдәбиятны 70 сәгать күләмендә өйрәтү методикасы тулы күләмдә алда исемнәре күрсәтелгән әсбапларда, бәйнә-бәйнә, тәфсилләп, һәр дәресләп, дәрестә этаплап, минутлап һәм тасвирлап аңлатылды. Методик әсбапларны Казан шәһәрендә, Ямашев проспектындагы 51-71 нче офистан теләсә кайсы көндә сатып алырга була. “Мәгариф-Вакыт” нәшриятының үз сайты бар, телефоннары эшләп тора. (http://magarif-vakyt.ru E-mail: valeevmx@mail.ru)

Гомуми урта белем бирү оешмалары өчен Татар әдәбиятыннан программа Россия Федерациясенең “Мәгариф турында”гы Законы (7 нче маддә), Россия Федерациясе хөкүмәте раслаган (2001 нче ел, 29 нчы декабрь, №1756) “Россия мәгарифен яңарту Концепциясе”, Татарстан Республикасының “Мәгариф турында”гы Законы, “Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында” Татарстан Республикасы Законы (9 нчы маддә) кебек норматив документларга һәм татар әдәбиятыннан гомуми белем бирүнең дәүләт стандартларына нигезләнеп эшләнде.

Эш программасын төзү өчен материал исемлеге:

1. **Дәреслек:**
Хәсәнова, Ф.Ф. Татар әдәбияты: рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен д-лек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен). 5 нче с-ф. Ике кисәктә / Ф.Ф.Хәсәнова, Г.М.Сафиуллина, М.Я.Гарифуллина; [рәссамы Фәридә Ризаева]. – Казан: “Мәгариф–Вакыт” нәшр., 2014. – 143 б, 119 б.

2. **Электрон дәреслек:**
Хәсәнова, Ф.Ф. Татар әдәбияты: рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен д-лек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен). 5 нче с-ф. Ике кисәктә / Ф.Ф.Хәсәнова, Г.М.Сафиуллина, М.Я.Гарифуллина; [рәссамы Фәридә Ризаева]. – Казан: “Мәгариф–Вакыт” нәшр., 2015.

3. **Методик ярдәмлек:**
Хәсәнова, Ф.Ф. Рус телендә төп гомуми белем бирү оешмаларында (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар белән) эшләүче укытучылар өчен методик әсбап. 5 нче с-ф. / Ф.Ф.Хәсәнова, Г.М.Сафиуллина, М.Я.Гарифуллина. – Казан: “Мәгариф–Вакыт” нәшр., 2014. – 179 б.

4. **Эш дәфтәре (һәр укучы өчен контроль-диагностика материаллары)**
Хәсәнова Ф.Ф. Һәр дәрескә тестлар: диагностика буенча эш дәфтәре. 5 нче сыйныф / Ф.Ф.Хәсәнова, Г.М.Сафиуллина, М.Я.Гарифуллина. – Казан: “Мәгариф–Вакыт” нәшр., 2016. – 95 б.

5. **Сочинение язарга өйрәтү ярдәмлеге**
Хәсәнова Ф.Ф. Сочинение язарга өйрәтәбез: укытучылар өчен методик кулланма / Ф.Ф.Хәсәнова, Г.М.Сафиуллина, М.Я.Гарифуллина. – Казан: “Мәгариф–Вакыт” нәшр., 2016. – 159 б.

6. **Авторлык программасы**
Хәсәнова, Ф.Ф. Рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен татар әдәбиятыннан авторлык программасы (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 5–9 сыйныфлар. Яңартылган, тулыландырылган, төзәтелгән 2 нче басма / Ф.Ф.Хәсәнова, Г.М.Сафиуллина, М.Я.Гарифуллина. – Казан: “Мәгариф–Вакыт” нәшр., 2016. – 63 б.

Һәрьяклы үсеш алган шәхес тәрбияләүдә матур әдәбият зур роль уйный. Мәктәптә әдәбият фәнен укыту сәнгать белән тормышның бәйлелеге, форма һәм эчтәлекнең бердәмлеге, тарихилык, традицияләр һәм яңалыкка омтылыш, тарихи-мәдәни белешмәләрне аңлау, әдәбият теориясендәге яңа төшенчәләр һәм традицияләрне үзләштерү, әдәби әсәрләрне бәяли һәм анализлый белү, татар әдәби теленең бай сурәтләү чараларын файдалана белү принципларына нигезләнә.

Укучы әдәби әсәрләр, аларның авторлары фикере аша гомумкешелек кыйммәтләрен үзләштерә, халыкның буыннардан-буыннарга күчеп килгән рухи байлыгы белән таныша, тормышның катлаулы фәлсәфәсен аңларга тырыша.

Мәктәптә әдәбият фәнен укытуның **төп максаты** булып, укучыларны сүз сәнгатен аңларга, татар әдәбияты һәм тәрҗемә әсәрләр аша рус һәм дөнья әдәбияты әсәрләренең байлыгы белән таныштыру тора. Баланы матур әдәбият әсәрләрен форма һәм эчтәлек берлегендә аңларга һәм анализларга өйрәтү, логик фикер йөртүләрен үстерү, рухи дөньяларын баету төп мәсьәләләрнең берсе булып тора. Әдәби белем бирүнең нигезе – әсәрне уку, анализлау, әсәрне аңлау өчен кирәк булган авторның биографик белешмәләре, тарихи-мәдәни фактлар белән таныштыру.

Татар әдәбияты дәресләренең **төп бурычлары:**:

- татар әдәбияты тарихының төп фактларына нигезләнеп, әдәби әсәрне уку һәм анализлау күнекмәләре формалаштыру;
- матур әдәбият әсәрләрен мөстәкыйль уку ихтыяҗы булдыру;
- укучыларның телдән һәм язма сөйләмнәрен үстерү;
- татар халкына, аның әдәбияты һәм мәдәниятенә хөрмәт, дөньяга гуманлы караш, башка халыкларның мәдәниятләренә кызыксыну тәрбияләү.

ПРОГРАММА МАТЕРИАЛЫНЫҢ ЯКЫНЧА
СӘГАТЬЛӘРГӘ БҮЛЕНЕШЕ
(атнага ике сәгать исәбеннән, барысы 68 сәгать)

№	Дәрес темасы	Дәреслекнең 1 нче кисәге буенча эшләү	Дәреслекнең 2 нче кисәге буенча эшләү	Үткәрү вакыты: планда	Үткәрү вакыты: фактта
1	БСҮ. Китап дигән могҗиза.	Укучыга, И.Газиның “Үзе бер могҗиза”, дәреслек белән танышабыз, китап турында мәкальләр, кызыклы мәгълүматлар (7-11 нче бит).			
Халык авыз иҗаты					
2	Татар халык авыз иҗаты.	Татар халык авыз иҗаты турында, татар халык әкиятләре, әкиятләр белән танышабыз, халык әкиятләре төрләре (12-18 нче бит).			
3	Татар халык авыз иҗаты.	Әкиятләрнең төзелеше (12-18 нче бит).			
4	“Ак байтал” әкияте.	“Ак байтал” (18-28 нче бит).			
5	“Ак байтал” әкияте.	“Ак байтал” (18-28 нче бит).			
6	Тылсымлы әкият һәм аның геройлары.	Тылсымлы әкият һәм аның геройлары. Ат турында мәкальләр. Атка мәдхия (29-31 нче бит).			
7	“Үги кыз” әкияте.	“Үги кыз” (31-39 нчы бит).			
8	“Хәйләкәр төлке”, “Солдат балтасы” әкиятләре.	“Хәйләкәр төлке”, “Солдат балтасы” әкиятләре (39-43 нче бит).			
9	“Камыр батыр” әкияте.		“Камыр батыр” әкияте (9-13 нче бит).		
10	“Өч каләм” әкияте.		“Өч каләм” әкияте (14-22 нче бит).		
11	“Кәтән Иваныч” әкияте (сыйныфтан тыш уку).		“Кәтән Иваныч” әкияте (23-25 нче бит).		

12	БСҮ. Бишек җырлары.		Бишек җырлары турында. И.Юзеев. “Дуэт”, Э.Шәрифуллина. “Бишек җыры”, Р.Вәлиев. “Бишек җыры” (6-8 нче бит).		
Халык иҗаты белән рухланып					
13	Мәсәлләр. Г.Тукай һәм Ә.Исхак мәсәлләре.	Мәсәлләр. Г.Тукай. “Төлке һәм йөзем җимеше”, Ә.Исхак. “Төлке һәм виноград” (43-46 нчы бит).			
14	Г.Тукай һәм И.Крылов мәсәлләре.	Г.Тукай. “Аккош, Чуртан һәм Кыскыч”, И.Крылов. “Аккош, Чуртан һәм Кысла” (46-49 нчы бит).			
15	Г.Тукай һәм Г.Шамуков мәсәлләре.		Г.Тукай. “Көзге һәм Маймыл”, Г.Шамуков “Көзге белән Маймыл” (25-27 нче бит).		
Хәзинә. Борынгы әдәбиятыбыз үрнәкләре					
16	Кол Галинең “Кыйссаи Йосыф” әсәре.	Кол Гали. “Кыйссаи Йосыф” (өзек). “Кыйссаи Йосыф” әсәре турында (49-52 нче бит).			
17	Кол Гали. “Кыйссаи Йосыф” әсәре.		Кол Гали. “Кыйссаи Йосыф” (өзекләр) (28 – 34 нче бит).		
18	Ш.Галиев. “Кол Галигә”.		Ш.Галиев. “Кол Галигә” (35 нче бит).		
Казан ханлыгы әдәбияты үрнәкләре					
19	Мөхәммәдьяр.	Мөхәммәдьяр. “Хикәят”. Мөхәммәдьяр турында (52-57 нче бит).			
XIX йөз әдәбияты үрнәкләре					
20	К.Насыйри иҗаты.	К.Насыйри. “Патша белән карт”, “Бай һәм хезмәтче”, “Аңгыралык бәласе”. К.Насыйри турында (57-60 нчы бит).			
21	БСҮ. “Эш үткәч, үкенүдән файда юк” темасына сочинение язу.				
22-23	К.Насыйри. “Әбүгалисина”.		К.Насыйри. “Әбүгалисина” (36-43 нче бит).		
24	Бү. Әсәргә миниатюр рецензия язу. Каюм Насыйри музеена сәяхәт.		Әсәргә миниатюр рецензия язу.		
XX йөз башы татар әдәбияты үрнәкләре					

25	Г.Тукай - татар халкының бөек шагыйре.	Г.Тукай. “Су анасы” әкият-поэмасы. Язучылар Г.Тукай турында (60-66 нчы бит). Кырлайдагы Тукай музее (131-134 нче бит).			
26	Г.Тукай. “Эш беткәч уйнарга ярый”. СТУ		Сыйныфтан тыш уку. Г.Тукай. “Эш беткәч уйнарга ярый”, Б.Рәхмәт. “Эш беткәч” (44-49 нчы бит).		
XX йөз татар әдәбияты үрнәкләре					
27	Г.Ибраһимов. “Яз башы”.	Г.Ибраһимов биографиясе. Г.Ибраһимов. “Яз башы”. Г.Ибраһимов турында (67-72 нче бит).			
28	Г.Ибраһимов. “Фагыйлә” хикәясе, хикәя жанры.		Г.Ибраһимов. “Фагыйлә” хикәясе (49-51 нче бит).		
29	Муса Җәлил. “Алтынчәч” либреттосыннан арияләр.	Муса Җәлил. Алтынчәч ариясе, Җик ариясе, Алтынчәч либреттосы турында (72-76 нчы бит).			
30-31	М.Җәлилнең “Алтынчәч” либреттосыннан өзек.		“Алтынчәч” либреттосыннан өзек (51-63 битләр).		
Сугыш чоры әдәбияты					
32	М.Җәлилнең “Кызыл ромашка”, “Җырларым” шигырьләре.	М.Җәлилнең “Кызыл ромашка”, “Җырларым” шигырьләре (76-79 нчы бит).			
33	БСҮ. “Хөкем алдыннан” картинасы буенча сочинение.	“Хөкем алдыннан” картинасы (79-80 нче бит).			
34	М.Җәлил. “Бүреләр” шигыре.		М.Җәлил. “Бүреләр” шигыре (64-65 нче бит).		
35	М.Җәлил музейларына сәяхәт.	М.Җәлил музейларына сәяхәт(134-138 нче битләр). Җәлил турында язучылар (80-81 нче бит).			
36	БСҮ. Картина буенча сочинение язу.		“Сугыш узган җирдә” темасына сочинение язу (65 нче бит).		
37	Р.Мостафин. “Балыкчы Муса”. СТУ		Сыйныфтан тыш уку. “Балыкчы Муса” (66-67 нче бит).		
38	Ф.Кәрим шигырьләре.	Ф.Кәрим. “Кыр казы”, “Ватаным өчен” шигырьләре, Ф.Кәрим турында (81-84 нче бит).			
39	Ф.Кәрим әсәрләре.		Ф.Кәрим. “Сөйләр сүзләр күп алар”, “Гармунчы аю белән җырчы маймыл” (67-73 нче бит).		

40	Г.Кутуй. “Сагыну”.	Г.Кутуй. “Сагыну”. Нәсер турында төшенчә (85-88 нче бит).			
41	А.Алиш. “Килделәр” хикәясе.		А.Алиш. “Килделәр” хикәясе (73-75 нче бит).		
42	С.Хәким. “Колын”. С.Хәким музеена сәяхәт.	С.Хәким. “Колын” (88-89 нчы бит). С.Хәким музее (138-139 нчы бит).			
43	БСҮ. Фашист очып үтте.		А.Пластов. “Фашист самолёты очып узды” картинасы, Л.Лерон. “Фашист очып үтте” шигыре (75-76 нчы бит).		
44	Р.Харис. “Ветеран дәфтәрләр”.		Р.Харис. “Ветеран дәфтәрләр” (77-78 нче бит).		
Сугыштан соңгы чор әдәбияты					
45-46	Ф.Хөсни. “Чыбыркы”.	Ф.Хөсни. “Чыбыркы” хикәясе (90-95 нче бит).			
47	Роб.Әхмәтҗанов. “Солдатлар”.		Роб. Әхмәтҗанов. “Солдатлар” (79-80 нче бит).		
48	Н.Дәүли. “Бәхет кайда була?”	Н.Дәүли. “Бәхет кайда була?” шигыре (96-98 нче бит).			
49	Н.Дәүли. “Кар нинди җылы” хикәясе.		Н.Дәүли. “Кар нинди җылы” хикәясе (80-86 нчы бит).		
50	Ф.Яруллин. “Зәңгәр күлдә ай коена”.	Ф.Яруллин. “Зәңгәр күлдә ай коена” (98-104 нче бит).			
51	Кеше кайчан бәхетле була?		Р.Вәлиева. “Бәхет”, Ф.Яруллин. “Бөтенесе кирәк” (86-88 нче бит).		
Туган ил, туган як турында					
52	Н.Исәнбәт. “Туган ил”, туган як турында картиналар.	Н.Исәнбәт. “Туган ил” шигыре (104-106 нчы бит).			
53	Э.Шәрифуллина һәм Г.Зәйнашеваның туган якка багышланган шигырьләре.		Э.Шәрифуллина. “Татарстан шуннан башлана”, Г.Зәйнашева. “Үз илемдә” (90-91 нче бит).		
54	Н.Мадьяров. “Сиңа кайттым, гүзәл туган җирем”. Туган як турында картиналар.	Н.Мадьяров. “Сиңа кайттым, гүзәл туган җирем” (108-109 нчы бит).			
55	С.Хәким. “Бер горурлык хисе”, “Башка берни дә кирәкми” шигырьләре.		С.Хәким. “Бер горурлык хисе”, “Башка берни дә кирәкми” шигырьләре (89-90 нчы бит).		
56	Ф.Садриев. “Тургай ни дип җырлый?”	Ф.Садриев. “Тургай ни дип җырлый?” (110-113 нче бит).			
57	Р.Вәлиева. “Табигать баласына”.	Р.Вәлиева. “Табигать баласына” шигыре,			

		Р.Вәлиева турында (113-114 бит).			
58	М.Әгъләмов. “Матурлык минем белән” шигыре.	М.Әгъләмов. “Матурлык минем белән”, М. Әгъләмов турында (115-116 нчы бит).			
59	Туган як турында шагыйрьләр.		Г.Афзал. “Туган җиреңнән китмә”, Р.Вәлиев. “Туган телдә дәшсәм генә” (92-94 нче бит).		
60	БСҮ. Шишкин наратлары.		К.Сибгатуллин. “Шишкин наратлары” шигыре, И. Шишкин картинасы (94—95 нче бит).		
Тәрҗемә әсәрләр					
61	А.Платонов. “Ягъфәр бабай”.	А.Платонов. “Ягъфәр бабай” (116-119 нчы бит).			
62	Дж.Родари. “Әбинең кошчыклары”.		Д.Родари. “Әбинең кошчыклары” (96-98 нче бит).		
63	А.Экзюпери. “Нәни принц”. СТУ		А.Экзюпери. “Нәни принц”, Р.Вәлиев. “Балачак илчесе” (98-105 нче бит).		
Шагыйрь һәм язучылар иҗатында юмор					
64	А.Гыймадиев хикәяләре	А.Гыймадиев. “Телефонлы кәҗә”, “Интернетта ALF” (120-124 нче бит).			
65	А.Гыймадиев. “Дианаларда кунакта”.		А.Гыймадиев. “Дианаларда кунакта” (110-113 нче бит).		
66	Шәүкәт Галиев шигырьләре.		Ш.Галиев. “Борау”, “Эш кушып булмый” шигырьләре (106-107 нче бит).		
67	Л.Лерон. “Зөһрә кыз — безнең авылдан”.	Л.Лерон. “Зөһрә кыз — безнең авылдан” (125-126 нчы бит).			
68	Л.Лерон. “Песи булсаң иде”.		Л.Лерон. “Песи булсаң иде”, (113-115 нче бит), эпиграф турында төшенчә.		
69	Р.Миңнуллин, Р.Корбан иҗатларында юмор.	Р.Миңнуллин. “Уйлап табучы” (127-128 нче бит). Юмор турында төшенчә.	Р.Миңнуллин. “Әгәр мин икәү булсам”, Р.Корбан. “Үзем” шигырьләре (108-110 нчы бит).		
70	Ел буе үткәннәрне йомгаклау. Ф.Яруллин. “Җыр калдырыйк”		Ф.Яруллин. “Җыр калдырыйк” (115 нче бит).		